

Spolufinancováno
Evropskou unií

Královéhradecký kraj

PŘÍRUČKA OPATROVNÍKA

Autorky:

Zuzana Durajová, Zuzana Machová, Alena Nosková

Hradec Králové, 2024

Zpracovatel: Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor sociálních věcí,
oddělení sociální práce, prevence a registrace sociálních služeb.

Projekt Podpora procesů reformy péče o duševní zdraví,
registrační číslo: CZ.03.02.02/00/22_006/0000198.

Obsah

K čemu slouží tato příručka.....	1
První kroky.....	2
Nepanikařte!.....	2
Zajistěte si rozsudek.....	2
Kontaktuje opatrovance.....	3
Nastudujte si, co role opatrovníka obnáší	3
Zjistěte, co je potřeba neprodleně zařídit.	4
Sepište jmění.....	5
Podejte úvodní zprávu opatrovnickému soudu.....	5
Směle do toho!.....	6
Opatrovník v kostce.....	7
Předpoklady pro funkci opatrovníka.....	7
Opatrovník a jeho další role v životě opatrovance.....	8
Každodenní jednání opatrovníka.....	9
Odpovědnost opatrovníka a opatrovance	10
Kdy opatrovnictví začíná a kdy končí.....	11
Desatero opatrovníka	13
1. Kontakt opatrovníka s opatrovancem.....	13
2. Zjišťování a naplňování přání	13
3. Ochrana zájmů a práv opatrovance	14
4. Právní jednání za opatrovance	15
5. Vysvětlování právního jednání opatrovníka.....	15
6. Opatrovanec a zdravotní péče	16
7. Opatrovanec a sociální služby	17
8. Komunikace s dalšími osobami	18
9. Hospodaření s majetkem	18
10. Komunikace s opatrovnickým soudem	19
Závěrem	20

K čemu slouží tato příručka

Opatrovníkem jiného dospělého člověka se lze stát v různých životních situacích. Někdy je možné se na převzetí opatrovnictví připravit, například když se stanete opatrovníkem čerstvě zletilého potomka nebo stárnoucího rodiče, jindy je vstup do této role nečekaný a náhlý. V každém případě je opatrovnictví náročnou úlohou, která zaslouží ocenění a úctu společnosti.

V České republice neexistuje ucelený systém podpory či vzdělávání „soukromých“ opatrovníků (opatrovníků – fyzických osob). Cílem tohoto materiálu je přinést nově jmenovaným opatrovníkům stručné úvodní informace, které mohou napomoci zorientovat se v nové roli a přispět ke kvalitnímu výkonu opatrovnictví.

Tato příručka objasňuje, co znamená být opatrovníkem, a doporučuje, jak tuto novou roli uchopit. Shrnuje, jaké povinnosti opatrovnictví přináší a čím se při jejich plnění řídit. Na závěr uvádí užitečné kontakty, kam je možné se v případě potřeby obrátit pro radu či pomoc.

Věříme, že prostudování příručky pomůže nově jmenovaným opatrovníkům zorientovat se v nové roli a přinese jim stručné a srozumitelné informace, o které se mohou v začátku opřít. Přejeme si, aby napomohla i vytvoření vztahu důvěry mezi opatrovníkem a opatrovancem a bezproblémovému průběhu opatrovnictví pro obě strany. Tedy, směle do toho!

První kroky

Soud rozhodl o tom, že jste se stali opatrovníkem svého dítěte, rodiče nebo jiné blízké osoby. Pravděpodobně jste se o opatrovnictví dozvěděli něco již v průběhu soudního řízení, případně jste dostali informační leták od soudu. Pokud si ale stále nejste jistí, co opatrovnictví obnáší, může vám pomoci tato příručka a další informace, které najdete na webových stránkách Královéhradeckého kraje - [Veřejné opatrovnictví | Královéhradecký kraj](#).

→ **Nepanikařte!**

Být opatrovníkem není snadné. Tato role s sebou přináší velkou odpovědnost a řadu povinností. Pomáháte člověku, který vás potřebuje – jste mu oporou v každodenních situacích i při důležitých životních rozhodnutích. Opatrovnictví u člověka s duševním onemocněním, mentálním postižením či jinou podobnou diagnózou může být psychicky i časově náročné. Vyžaduje trpělivost, empatii a schopnost pružně reagovat na měnící se potřeby opatrovance. Zároveň však tato role může být velmi naplňující. Pocit, že někomu usnadňujete život a zajišťujete jeho potřeby, vám může přinést pocit hlubokého smyslu a uspokojení.

Na této cestě vám může být oporou tato příručka, která vám pomůže lépe porozumět vašim právům a povinnostem, a ukáže, že i když je role opatrovníka náročná, zvládnout se dá. Dále se dozvíte, jaké kroky je nutné učinit hned potom, co se stanete opatrovníkem.

→ **Zajistěte si rozsudek.**

Pro vykonávání funkce opatrovníka budete potřebovat soudní rozhodnutí, kterým se budete prokazovat při jednání s úřady, bankami, poskytovateli sociálních služeb, exekutory a dalšími institucemi jménem vašeho opatrovance. Rozhodnutí zároveň vymezuje konkrétní oblasti, ve kterých jste oprávněni opatrovance zastupovat. Pokud si nejste jistí, jak rozhodnutí číst, další informace najdete [Veřejné opatrovnictví | Královéhradecký kraj](#).

Po 15 dnech od doručení rozsudku (nebo později) se dostavte na soud s originálem rozhodnutí, aby vám na něm soud vyznačil doložku právní moci. Ta prokazuje, že je rozhodnutí právně závazné, a tedy konečné, což znamená, že proti němu už nelze podat odvolání. Pokud však některý z účastníků řízení podal odvolání, je třeba počkat na dokončení odvolacího řízení a teprve poté požádat o vyznačení právní moci.

Některé soudy vydávají kromě rozhodnutí o ustanovení opatrovníka také tzv. opatrovnickou listinu. Ta znovu specifikuje oblasti, ve kterých můžete jednat za opatrovance, a obsahuje další povinnosti opatrovníka. Soud může na vaši žádost vydat také zkrácenou verzi rozhodnutí, která neobsahuje odůvodnění. Tyto dva dokumenty neobsahují citlivé informace, například popis zdravotního stavu opatrovance, a proto jsou vhodnější pro prokazování třetím osobám. Informujte se u svého opatrovnického soudu, zda takové dokumenty poskytuje.

→ **Kontaktuje opatrovance.**

Po vydání rozsudku se setkejte s opatrovancem a srozumitelně mu vysvětlete jeho obsah. Ujistěte se, že rozumí tomu, že jste nyní jeho opatrovníkem, že můžete jednat jeho jménem, v jakých oblastech máte toto oprávnění, a kolik peněz bude mít měsíčně k dispozici na běžné nákupy. Nepředpokládejte, že si tyto informace zapamatoval už během soudního řízení – to pro něj mohlo být stresující, a proto nemusel vše plně pochopit. I pokud má opatrovanec omezené kognitivní schopnosti, snažte se svou roli vysvětlit co nejjednodušeji, aby ji co nejlépe pochopil.

Pokud je opatrovanec aktuálně v pobytové sociální službě, zdravotnickém zařízení nebo na podobném místě, navštivte jej co nejdříve i tam. Informujte personál zařízení o tom, že budete opatrovance nově zastupovat, a v jakých oblastech. Zároveň se zajímejte o jeho aktuální stav, potřeby a celkovou situaci.

→ **Nastudujte si, co role opatrovníka obnáší**

Pokud jste opatrovníkem poprvé, může se vám tato nová role zdát náročná a možná trochu ohromující. Není divu – opatrovnictví je velká zodpovědnost.

Tato příručka vám pomůže se v této roli lépe zorientovat a pochopit, co všechno obnáší.

Nejdříve si ujasněte, co vlastně znamená být opatrovníkem. Jaké jsou vaše úkoly, jaké máte práva a jaké povinnosti? Zjistíte, že role opatrovníka není to samé jako role rodiče, manžela nebo pečující osoby, i když mají některé podobnosti. V části [Opatrovník a jeho další role v životě opatrovance](#) se můžete dočíst, jak se role opatrovníka liší od jiných, s nimiž se můžete setkat v každodenním životě.

Dále si pečlivě prostudujte, co se od vás jako opatrovníka očekává. Tyto informace najdete především v soudním rozsudku, který vás jmenuje opatrovníkem, případně také v Listině opatrovníka, pokud ji soud vydal. Další užitečné pokyny a zásady najdete v části [Desatero opatrovníka](#) této příručky, která vás provede tím, co všechno musíte jako opatrovník vědět a jak správně plnit své povinnosti.

→ **Zjistěte, co je potřeba neprodleně zařídit.**

Někdy se už v průběhu soudního řízení dozvíte, že opatrovanci hrozí nějaká závažná újma. Například dlouhodobě neplatí energie a hrozí mu odpojení elektřiny. Takové konkrétní riziko je často jedním z hlavních důvodů pro podání návrhu na ustanovení opatrovníka.

Když se poprvé setkáte s opatrovancem, zeptejte se ho, zda má zajištěny své základní životní potřeby – jako je jídlo, léky, bydlení, přístup k lékařské péči a potřebná podpora. Zjistěte také, jestli existují nějaké urgentní problémy, které je potřeba okamžitě řešit, například dluhy, které je třeba začít splácet, nebo potřeba podat odvolání proti nějakému rozhodnutí. K tomu vám může pomoci nástroj „Přehled oblastí mapování životní situace opatrovance“, který je k dispozici na webu [Veřejné opatrovnictví | Královehradecký kraj](#).

Při sbírání informací vycházejte především z toho, co vám řekne samotný opatrovanec, zjistěte, co ho trápí. Může se ale stát, že opatrovanec není schopen se ve svých problémech dobře orientovat, nebo je s ním obtížná komunikace.

V takovém případě zkuste zjistit potřebné informace z jiných zdrojů. Můžete se obrátit na jeho blízké osoby, na sociální službu, pokud ji již využívá, nebo na další osoby, které mu mohou pomoci

→ **Sepište jmění.**

Co nejdříve byste měli sepsat jmění opatrovance, které zahrnuje veškerý jeho majetek a dluhy. Mezi majetek patří nemovitosti, cenné movité věci (například spotřebiče, šperky), úspory na bankovních účtech nebo hotovost. Mezi dluhy bude patřit nezaplacené nájemné, sociální a zdravotní pojištění, poplatky za odpady, výživné, telefonní služby, úvěry a podobně. K sepsání přehledu jmění vám pomůže tabulka, kterou najdete na webu [Veřejné opatrovnictví | Královehradecký kraj](#). Pokud jste prvním opatrovníkem opatrovance, veškerý soupis jmění bude ležet na vás. Pokud však opatrovnictví přebíráte po jiném opatrovníkovi, můžete vycházet z jeho konečného vyúčtování, které má povinnost předložit po ukončení své funkce, a případně jej pouze doplnit o nové informace. Konečné vyúčtování i dřívější zprávy o stavu jmění opatrovance najdete také v soudním spise. Na soudu vám spis po domluvě připraví k nahlédnutí.

V případě, že nevíte, jaké má opatrovanec majetek a dluhy a sám vám to není schopen říct, okamžitě kontaktujte příslušné instituce a získejte potřebné informace. To, zda opatrovanec vlastní nemovitost, můžete zjistit z [Katastru nemovitostí](#). Stav exekucí opatrovance zase lze zjistit z [Centrálního registru exekucí](#) nebo na soudě. Na soudě se můžete také informovat o tom, zda není opatrovanec účastníkem nějakého soudního řízení, například týkajícího se dluhů na výživném.

Je dobré si také vytvořit přehled aktuálních a plánovaných výdajů, který si budete vést v průběhu výkonu opatrovnictví. Více o tom, jak nakládat s majetkem opatrovance, se dozvíte v části [Hospodaření s majetkem](#).

→ **Podějte úvodní zprávu opatrovníckému soudu**

Do dvou měsíců od převzetí opatrovnictví musíte soudu předložit první zprávu. V té bude soupis a jmění (majetku a dluhů) opatrovance, který jste vytvořili v předchozím kroku. Kromě toho můžete soud také informovat o

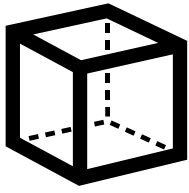
jiných důležitých věcech, které jste zjistili, a o úkonech, které jste v průběhu prvních dvou měsíců učinili. V případě, že jste některé informace zatím nestihli zjistit, podejte soudu alespoň ty informace, které jsou vám známé, a požádejte o prodloužení lhůty.

Některé soudy mají svoje vlastní formuláře pro soupisy majetku a zprávy o výkonu opatrovnictví, které vám zašlou s předstihem. Pokud tomu tak není, je na vás, jakou formu zvolíte. Můžete vám pomoci tabulka, kterou najdete na webu [Veřejné opatrovnictví | Královehradecký kraj](#).

→ **Směle do toho!**

Jakmile máte za sebou výše uvedené kroky, vaše povinnosti rozhodně nekončí. Naopak – právě teď se otevírá skutečný začátek vaší role opatrovníka. Jste postaven před řadu každodenních úkolů a rozhodnutí, která budou mít přímý vliv na život opatrovance. Získali jste přehled o jeho majetku, zjistili jeho potřeby a urgentní záležitosti, a teď je čas začít aktivně jednat.

Vaše zodpovědnost bude spočívat v tom, jakým způsobem se budete starat o životní situaci opatrovance, jak budete chránit jeho práva, a jak budete zajišťovat, aby se dostal k potřebné podpoře a pomoci. Tato role není jen administrativní záležitostí – je to každodenní pozornost k záležitostem opatrovance, koordinace, komunikace a rozhodování. Můžete se těšit na nové výzvy, které vám ukážou, jak důležitá je vaše role v životě opatrovance. Je to příležitost nejen pomoci, ale také ovlivnit pozitivně něčí život. Tak se do toho nebojte pustit a užíjte si ten proces, i když bude občas náročný.

Opatrovník v kostce

Aby opatrovník mohl svou funkci plnit kvalitně, je nezbytné, aby dobře rozuměl tomu, co jeho úloha obnáší. Toto porozumění je základním předpokladem pro úspěšný výkon opatrovnictví, ale také pro schopnost jasně vysvětlit svou roli dalším klíčovými osobám v životě opatrovance – například lékařům, sociálním pracovníkům nebo učitelům.

Opatrovník je člověk, kterého jmenuje soud, aby podporoval osobu, jejíž svéprávnost byla omezena. Soud ale může jmenovat opatrovníka i pro člověka, který je plně svéprávný, ale kvůli zdravotním problémům potřebuje pomoc při správě majetku nebo ochraně svých práv.

Opatrovníkem může být:

- Fyzická osoba – někdo blízký opatrovanci, například člen rodiny nebo přítel.
- Veřejný opatrovník – obec, která pověří svého zaměstnance, aby vykonával funkci opatrovníka pro konkrétní osobu.

Opatrovník poskytuje opatrovanci potřebnou pomoc a podporu v oblastech, které jsou určeny soudem. V některých oblastech může jednat za opatrovance jako jeho zástupce. Zároveň má určité povinnosti, které vychází ze zákona, například být s opatrovancem v kontaktu, dbát o jeho zdravotní stav nebo chránit jeho zájmy a práva. Více se o povinnostech opatrovníka dozvíte v části [Desatero opatrovníka](#).

Předpoklady pro funkci opatrovníka

Pro výkon funkce opatrovníka neexistují žádné administrativní překážky, jediným zákonným požadavkem je plná svéprávnost. Nicméně tato role obnáší řadu dovedností a znalostí, které si opatrovník postupně osvojí. Důležité je, aby si každý budoucí opatrovník předem zvážil, zda má dostatek času a energie tuto funkci vykonávat.

V České republice jsou soukromí opatrovníci často odkázáni na vlastní iniciativu při získávání potřebných informací a dovedností. Některé soudy

poskytují opatrovníkům společně s rozhodnutím o jmenování opatrovníkem informace o základních povinnostech, někdy poučí opatrovníka vyšší soudní úředník během zvláštního setkání. Opatrovník by měl být také aktivní ve vlastním vzdělávání, například pomocí volně dostupných materiálů na webových stránkách kraje. Nemusí být odborníkem na všechno, měl by však být schopný vyhledat odborné informace nebo pomoc a řídit se podle nich. Pokud se potřebuje poradit ohledně dávek či důchodu, může se obrátit na sociální pracovníky na obci. Odkazy na konkrétní obce najdete na webu kraje [Veřejné opatrovnictví | Královehradecký kraj](#). Při řešení dluhů nebo finančního zneužití opatrovance zase na bezplatné občanské poradny či advokáty.

Speciální pozornost vyžaduje ochrana opatrovance před násilím nebo špatným zacházením, zejména v zařízeních, kde pobývá. Opatrovník by měl vědět, jak podat stížnost nebo trestní oznámení, a měl by si být vědom, že v některých situacích je jedinou osobou, která může chránit práva opatrovance. I v těchto případech by měl postupovat s ohledem na přání a vůli opatrovance. Opatrovník má jako každý člověk též povinnost [překazít či oznámit některé trestné činy](#).

Opatrovník a jeho další role v životě opatrovance

Opatrovník často před svým jmenováním hrál v životě opatrovance jiné role, například rodiče, dítěte, sourozence, manžela či pečující osoby. Tyto role si nadále ponechává, ale rozhodnutím soudu mu přibývá nová, specifická odpovědnost – role opatrovníka. Jeho hlavním úkolem je podporovat opatrovance v právních i každodenních záležitostech, respektovat jeho přání, osobnost a chránit jeho zájmy.

Opatrovník by měl vědomě oddělit svou opatrovnickou roli od ostatních vztahů k opatrovanci. To může být náročné hlavně pro ty, kdo jsou mu nejbližší – zejména pro rodiče, kteří se stanou opatrovníky svých dětí po dosažení jejich plnoletosti. Čím lépe rodič-opatrovník pochopí svou novou roli, tím účinněji může své dítě podpořit v osamostatnění a rozvoji soběstačnosti. Měl by pomáhat opatrovanci získávat zkušenosti v běžných situacích, jako jsou nákupy nebo návštěvy úřadů. Rodič-opatrovník by také měl respektovat, že opatrovanec má právo na chyby a samostatná

rozhodnutí, pokud nejsou spojena s nadměrným rizikem. Opatrovník zde není od toho, aby určoval, co je pro opatrovance nejlepší; spíše má být průvodcem, který mu pomáhá pochopit důsledky rozhodnutí a rozvíjet schopnost samostatně se rozhodovat.

Přestože se tato role nazývá „opatrovník“, není jeho povinností přímo o opatrovance pečovat. Někdy se však obě role – pečující osoby i opatrovníka – spojí do jedné. I v takovém případě je důležité oddělit povinnosti. Pokud například opatrovník spravuje majetek opatrovance a zároveň využívá příspěvek na péči jako plat za péči, kterou mu poskytuje, měl by o tom informovat opatrovnícký soud. V případě neshody mezi opatrovancem a opatrovníkem ohledně péče (například když si opatrovanec přeje odstěhovat se a využívat sociální služby, ale pečující opatrovník trvá na společném bydlení) musí rozhodnout soud, protože opatrovník bude v konfliktu zájmů.

Pro hladký přechod do role opatrovníka je prospěšné, pokud se opatrovník vzdělává (viz kapitola [Kompetence a odpovědnost opatrovníka](#)) a srozumitelně opatrovanci vysvětluje jeho práva a povinnosti. Může být užitečné informovat i ostatní osoby v okolí opatrovance, například sourozence, širší rodinu, učitele nebo pečující o své nové roli. U širší rodiny je možné zvážit zřízení opatrovnícké rady, která by část kontroly nad opatrovníkem převzala a zapojila do rozhodování více lidí, kteří opatrovance dobře znají.

Každodenní jednání opatrovníka

Opatrovník by měl jednat podle vůle, přání a názorů opatrovance, ne podle svých představ o tom, co je pro něj nejlepší. Měl by respektovat přesvědčení a vyznání opatrovance. Pokud není možné splnit přání opatrovance, může rozhodnout podle jeho zájmů, ale musí si být jistý, proč nelze jednat podle jeho vůle (více se dočtete také v části [Desatero opatrovníka](#)).

Opatrovník jedná za opatrovance v právních záležitostech, které mu určil soud. Patří sem například podepisování smluv o nájmu nebo poskytování sociálních služeb, běžná správa majetku, podávání žádostí o dávky a souhlasy s lékařskými úkony, pokud nemají vážné následky.

Některé závažnější kroky opatrovník nemůže provést bez souhlasu soudu, jako je změna bydliště (např. přestěhování do pobytové sociální služby), lékařské zákroky s vážnými následky (např. amputace), smlouvy s dlouhodobými závazky (na více než tři roky či na dobu neurčitou), nakládání s nemovitostmi a odmítnutí dědictví. Přehled všech jednání, ke kterým je potřeba souhlasu soudu, najdete na webu Královéhradeckého kraje. Pokud si není jistý, zda k nějakému jednání potřebuje souhlas soudu, je nejlepší se dotázat přímo soudu. Jednání bez potřebného souhlasu může vést k odpovědnosti opatrovníka za škodu nebo dokonce k trestní odpovědnosti (více se k tomu dočtete v části [Odpovědnost opatrovníka a opatrovance](#)).

Existují oblasti, ve kterých opatrovník nemůže nikdy jednat za opatrovance – například rozhodnutí o manželství, rodičovských právech a povinnostech, pořízení závěti, vydědění či hlasování ve volbách. Nemůže rozhodovat ani v záležitostech, které nejsou právním jednáním, jako je výběr partnera, způsob trávení volného času nebo kouření. Opatrovník také nesmí odebrat opatrovanci jeho „věc zvláštní obliby“, pokud neohrožuje jeho zdraví či život. Měl by mu umožnit si takovou věc vzít s sebou například do nemocnice či zařízení sociálních služeb.

Je také důležité si pamatovat, že opatrovanec si může v běžných záležitostech každodenního života rozhodovat sám, například při nákupu potravin nebo jízdenky na MHD – co je běžnou záležitostí, závisí na jeho zvycích a schopnostech.

Může se stát, že zájmy opatrovníka a opatrovance budou v určitou chvíli v rozporu (například rozhodování o využití nemovitosti, kterou vlastní opatrovník společně s opatrovancem). V takovém případě se opatrovník musí obrátit na soud, který jmenuje zvláštního („kolizního“) opatrovníka pro konkrétní jednání.

Odpovědnost opatrovníka a opatrovance

Opatrovník je povinen spravovat majetek opatrovance s péčí řádného hospodáře a ve všech oblastech jednat tak, aby neškodil jeho zájmům. Pokud opatrovník způsobí škodu na majetku či zdraví opatrovance, nebo jinou újmu, může za ni nést odpovědnost, a to i v případě, že škoda vznikne

jeho opomenutím. V krajním případě může být opatrovník odpovědný i trestně (například za zpronevěru).

Mnozí si mylně myslí, že opatrovník automaticky odpovídá za chování opatrovance, včetně škod, které opatrovanec způsobí. Tento mýtus může vést k tomu, že se opatrovník snaží nepřiměřeně omezovat opatrovance, aby předešel negativním následkům. Je však důležité si uvědomit, že opatrovník není odpovědný za jednání opatrovance jen proto, že je jeho opatrovníkem.

Opatrovník má povinnost předcházet škodám, ale za škodu způsobenou opatrovancem odpovídá pouze za určitých podmínek, například pokud zanedbal potřebný dohled. Odpovědnost samotného opatrovance za škodu závisí na jeho schopnosti ovládat své jednání a posoudit následky. To, zda je opatrovanec odpovědný, nezávisí na jeho omezené svéprávnosti, ale na tom, zda v okamžiku škody trpěl duševní poruchou, která mu bránila v ovládnání jeho jednání nebo v porozumění jeho následkům.

Stejný princip platí i pro trestní odpovědnost opatrovance. Omezená svéprávnost neznamena automatickou neodpovědnost za trestný čin. Trestní odpovědnost závisí na schopnosti rozpoznat protiprávnost činu a ovládat své jednání v době jeho spáchání. Nepříčetnost či snížená příčetnost opatrovance v době spáchání činu mají vliv na možnost uložení trestu nebo ochranného opatření. Za trestněprávní jednání opatrovance však nemůže být potrestán opatrovník.

Kdy opatrovnictví začíná a kdy končí

Opatrovnictví začíná dnem, kdy soud pravomocně rozhodne o jmenování opatrovníka. Opatrovník přebírá odpovědnost za rozhodování a správu záležitostí opatrovance, jakmile je jmenován soudem. Opatrovník by měl učinit nezbytné úkony pro zamezení újmy opatrovanci a do dvou měsíců předložit soudu soupis jmění opatrovance.

Opatrovnictví končí automaticky momentem smrti opatrovance nebo rozhodnutím soudu o jeho zrušení. To může nastat z několika důvodů – například pokud opatrovanec získá zpět plnou svéprávnost a nadále opatrovníka nepotřebuje, pokud je opatrovník odvolán, nebo pokud opatrovník ztratí způsobilost vykonávat tuto funkci. Po ukončení

opatrovnictví je opatrovník povinen předložit soudu a opatrovanci závěrečné vyúčtování a předat všechny dokumenty a záležitosti související s opatrovancem opatrovanci nebo novému opatrovníkovi. V případě úmrtí opatrovníka opatrovnictví nekončí. Soud musí jmenovat nového opatrovníka a do doby, než tak učiní, přejde opatrovnictví automaticky na veřejného opatrovníka.

Desatero opatrovníka

Nyní, když víte, kdo je opatrovník a jaká je jeho role, podíváme se na klíčové povinnosti, které zákon od opatrovníka vyžaduje.

Zároveň níže najdete pár praktických rad, které vám pomohou vykonávat tuto funkci co nejlépe.

1. Kontakt opatrovníka s opatrovancem

Pro správné fungování opatrovnictví je klíčové, aby opatrovník měl pravidelný kontakt s opatrovancem. Pokud spolu nežijí v jedné domácnosti, mohou komunikovat telefonicky, poštou, e-mailem nebo prostřednictvím různých elektronických platforem, jako jsou Messenger nebo WhatsApp. Opatrovník by však měl alespoň čas od času vidět opatrovance osobně, aby mohl zhodnotit jeho zdravotní stav, sociální situaci a zjistit, zda mu něco neschází. To platí i v případě, že opatrovanec dlouhodobě pobývá ve zdravotnickém zařízení nebo v pobytové sociální službě, jako je domov či chráněné bydlení. Opatrovník by měl opatrovance navštívit minimálně jednou za tři měsíce, aby se ujistil, že péče je řádná, a zjistil, zda si opatrovanec nepřeje nějaké změny.

Je důležité, aby opatrovník nikdy nenutil opatrovance do osobního kontaktu. Důvěra mezi nimi je zásadní; pokud je narušena a opatrovanec si s opatrovníkem nepřeje komunikovat, je vhodné zvažovat návrh na změnu opatrovníka.

Opatrovník by neměl vstupovat do bytu opatrovance bez jeho souhlasu, ledaže by mu hrozila vážná újma na zdraví. Například pokud opatrovanec nevychází z domu, nejí, potřebuje naléhavou lékařskou pomoc nebo si může ublížit. V takovém případě by měl opatrovník zavolat záchrannou službu a vstoupit do bytu společně s nimi.

2. Zjišťování a naplňování přání

Opatrovník by měl být s opatrovancem v pravidelném kontaktu, aby dobře rozuměl jeho přáním a představám o životě. Není potřeba, aby opatrovanec dokázal své přání vyslovit či napsat. Stačí, že jej vyjádří jiným způsobem,

třeba i gestem, libostí či nelibostí. Je jeho povinností pomoci tato přání naplnit, pokud je to možné.

Ovšem ne vždy mohou být všechny představy splněny, například pokud opatrovanec nemá dostatek financí, splnění přání by ohrozilo jeho zdraví nebo bezpečí, nebo pokud je přání nereálné. V takových situacích nemusí opatrovník přání naplnit, ale měl by opatrovanci srozumitelně vysvětlit, proč to není možné. Zároveň může opatrovanci nabídnout pomoc s vytvořením plánu, jak by mohl svého přání dosáhnout v budoucnu. Pokud například opatrovanec nemůže letos vycestovat k moři kvůli finančním důvodům, opatrovník mu může pomoci vytvořit plán úspor na příští rok. Může mu také navrhnout dostupnější alternativy, třeba levnější dovolenou v tuzemsku.

Pokud si opatrovník není jistý, co si opatrovanec skutečně přeje, nebo se neshodnou na tom, zda je přání splnitelné, je možné požádat o konečné rozhodnutí opatrovnický soud.

3. Ochrana zájmů a práv opatrovance

Úkolem opatrovníka není jen plnit přání opatrovance, ale také se postarat o jeho základní potřeby. To znamená zajistit, aby měl dostatek jídla, vhodné bydlení, sociální kontakty, přístup ke zdravotní péči a v případě potřeby také ke vzdělání nebo zaměstnání. Opatrovník by měl také zajistit, aby měl opatrovanec dost peněz na pokrytí svých potřeb. Může mu například pomoci s podáním žádostí o důchod, příspěvek na péči nebo jiné sociální dávky. Proto je důležité, aby opatrovník věděl, na koho se případně obrátit (více v části [Předpoklady pro funkci opatrovníka](#)).

Opatrovník by měl chránit práva opatrovance, například při jednání s úřady, soudy nebo poskytovateli sociálních a zdravotních služeb. Musí být aktivní, zejména pokud si opatrovanec nemůže svá práva ochránit sám nebo není schopen jasně sdělit své potřeby. Někdy bude nutné opatrovance doprovázet na jednání, například do banky, na úřady, k lékaři nebo k soudu. Pokud je však opatrovanec schopen vyřizovat věci samostatně, opatrovník by měl podporovat jeho nezávislost. Zároveň by měl být vždy k dispozici, pokud opatrovanec potřebuje pomoc nebo radu.

Rozhodovat podle vůle a přání opatrovance, je jednou z nejobtížnějších věcí na výkonu opatrovnictví. Zvláště, když má zároveň chránit jeho zájmy. Opatrovník by si měl vždy připomenout, že nerozhoduje o svém životě. Má co nejlépe spravovat záležitosti opatrovance v souladu s jeho jedinečnou osobností a životním příběhem. K tomu patří i respektovat právo na chybu či špatné rozhodnutí. Je na opatrovníkovi, aby hodnotil míru rizika, a s ohledem na vůli opatrovance dobře zvažoval, kdy není možné jeho přání vyhovět.

4. Právní jednání za opatrovance

Pokud opatrovanec není schopen porozumět určitému jednání nebo by se mohl sám poškodit, může ho opatrovník zastoupit. Konkrétní oblasti, ve kterých může opatrovník jednat jménem opatrovance, jsou uvedeny v soudním rozsudku a v listině opatrovníka, pokud ji soud vydal. Obvykle se jedná o podepisování smluv, podávání žádostí na úřady či nákup cennějších věcí.

U některých úkonů potřebuje opatrovník schválení soudu, a existují také oblasti, ve kterých opatrovník nemůže opatrovance zastoupit vůbec (více informací najdete v části [Každodenní jednání opatrovníka](#)). Při jednání za opatrovance by měl opatrovník vždy brát v úvahu jeho přání a představy o životě a chránit jeho zájmy. Je důležité si uvědomit, že opatrovník jedná jménem opatrovance, nikoliv ve svém vlastním zájmu. Například pokud opatrovník zřídí opatrovanci bankovní účet, majitelem účtu i platebních karet je opatrovanec, nikoliv opatrovník; ten může být pouze disponentem tohoto účtu.

5. Vysvětlování právního jednání opatrovníka

Opatrovanec by měl být vždy informován o všech úkonech, které za něj opatrovník vykonává. Je důležité, aby měl přehled o svých financích, včetně stavu účtu, o svých příjmech a výdajích, a o službách, které využívá, včetně jejich rozsahu. Také by měl být informován o svých povinnostech vůči úřadům či soudu, a to i v případě, že tyto záležitosti vyřizuje opatrovník.

Transparentnost ve všech oblastech opatrovnictví je klíčová pro udržení dobrého vztahu mezi opatrovníkem a opatrovancem, a také pro hladký

přechod, pokud dojde ke změně opatrovníka. Pravidelné informování opatrovance o důležitých otázkách může být také příležitostí, jak ho zapojit do rozhodování a podpořit jeho aktivní účast.

6. Opatrovanec a zdravotní péče

Opatrovník má povinnost dbát na zdravotní stav opatrovance. Musí zajistit, aby byl opatrovanec zaregistrován u praktického lékaře, zubaře, gynekologa (u žen) a dalších specialistů. Také by měl dohlížet na to, že opatrovanec chodí na domluvené prohlídky. Pokud však opatrovanec prohlídky nebo léčbu odmítá, opatrovník ho nemůže nutit. Jeho úkolem je vysvětlit mu, jaké následky odmítání péče může mít pro jeho zdraví. Proti své vůli může být opatrovanec hospitalizován a léčen jen tehdy, pokud odmítání péče souvisí s duševní poruchou, opatrovanec je nebezpečný pro sebe nebo okolí, a neexistuje jiné, mírnější řešení.

Pokud je to potřeba nebo pokud o to opatrovanec požádá, měl by jej opatrovník osobně doprovodit do ordinace či nemocnice, nebo mu domluvit doprovod například prostřednictvím terénní sociální služby. Opatrovanec může také požádat, aby byl opatrovník nebo asistent přítomen u samotného vyšetření či zákroku, s výjimkou situací, kdy to zdravotnické zařízení neumožňuje (například u operací). Naopak, pokud si opatrovanec přeje být s lékařem o samotě, měl by to opatrovník respektovat. I v tomto případě má opatrovník právo na informace o zdravotním stavu opatrovance, pokud jsou důležité pro další péči nebo výkon opatrovnictví.

Někdy lékaři komunikují pouze s doprovodem opatrovance nebo používají složitý lékařský jazyk. V takovém případě by měl opatrovník zajistit, aby opatrovanec co možná v největší míře rozuměl informacím o svém zdravotním stavu a léčbě.

Pokud opatrovník zastupuje opatrovance při udělování informovaného souhlasu s léčbou, musí být osobně přítomen rozhovoru s lékařem, zejména pokud půjde o závažnější zákroky, například operace. Výjimkou jsou situace, kdy je potřeba opatrovanci poskytnout neodkladnou péči a není možné čekat na to, až se opatrovník dostaví.

Obecně platí, že souhlas může udělit opatrovník pouze tehdy, pokud je to v přímém zájmu opatrovance. U zásadních zákroků, jako je amputace, potřebuje opatrovník navíc souhlas soudu. Soud bude také rozhodovat v případě, že se opatrovanec a opatrovník na rozhodnutí o péči neshodnou.

7. Opatrovanec a sociální služby

Opatrovník podle zákona nemá povinnost zajišťovat každodenní péči o opatrovance, tedy mu pomáhat s vařením, úklidem, hygienou či podáváním léků. Role opatrovníka a pečovatele mohou být někdy vykonávány jednou osobou (více v části [Opatrovník a jeho další role v životě opatrovance](#)), jindy se opatrovník stará hlavně o právní a finanční záležitosti opatrovance. Pokud opatrovanec potřebuje péči, lze ji také zajistit prostřednictvím sociálních služeb. Informace o dostupných službách lze najít v registru poskytovatelů sociálních služeb na webu Ministerstva práce a sociálních věcí [Registr poskytovatelů služeb](#), nebo se opatrovník může obrátit na krajský úřad.

Opatrovník by při výběru typu a rozsahu péče měl vždy vycházet z přání opatrovance. Ideální je, pokud opatrovanec může využívat terénní služby přímo doma, případně ambulantní služby, jako je denní stacionář. Jen v případě, že opatrovanec již není schopný žít doma, nebo potřebuje specializovanou péči, je vhodné zvážit pobytové služby, jako je týdenní stacionář, domov pro osoby se zdravotním postižením, domov se zvláštním režimem nebo domov pro seniory.

Před podáním žádosti o umístění do pobytové služby by měl opatrovník zjistit, zda služba skutečně vyhovuje potřebám a přáním opatrovance. Může s ním dané zařízení navštívit, prohlédnout si prostory a případně se domluvit na krátkodobém zkušebním pobytu, pokud to zařízení umožňuje. K přestěhování opatrovance do nového prostředí potřebuje opatrovník souhlas opatrovnického soudu (k tomu více v části [Každodenní jednání opatrovníka](#)). K prodloužení pobytu opatrovance o dobu kratší než tři roky se již soudní souhlas nevyžaduje.

Opatrovník by měl udržovat pravidelný kontakt s poskytovatelem sociálních služeb, ať už se jedná o terénní, ambulantní, nebo pobytové služby. Měl by

mít přehled o tom, jaké služby opatrovanec využívá, kolik za ně platí a zda je s nimi spokojen. Pokud je to potřeba, opatrovník by měl opatrovanci pomoci rozsah služeb upravit, ukončit jejich poskytování nebo podat stížnost.

Poskytovatel služby má povinnost informovat opatrovníka o důležitých záležitostech, které mohou dopadat na výkon opatrovnictví nebo na následnou péči o opatrovance. Pokud si však opatrovanec nepřeje, aby některé citlivé informace byly sděleny opatrovníkovi, poskytovatel je nemusí předat.

8. Komunikace s dalšími osobami

Opatrovník by měl zjišťovat aktuální potřeby a přání opatrovance především přímo od něj. Někdy však opatrovanec nemusí být schopen nebo ochoten sdělit potřebné informace. V takovém případě může opatrovník kontaktovat další osoby, jako jsou lékaři, sociální pracovníci, úředníci, učitelé, zaměstnavatelé nebo rodinní příslušníci, aby zjistil, zda opatrovanec něco nepotřebuje nebo nestrádá. Je důležité, aby to však dělal s respektem k soukromí opatrovance a bral v úvahu jeho přání. Pokud opatrovanec výslovně řekne, že si to nepřeje, opatrovník by neměl tyto osoby oslovovat, ledaže by opatrovanci hrozila vážná újma.

Opatrovník by měl být opatrný také při sdílení informací o opatrovanci s jinými lidmi. Pokud opatrovanec nechce, aby opatrovník hovořil o jeho zdravotním stavu, typu postižení, místě a způsobu bydlení nebo o využívaných službách, a pokud to není nutné pro ochranu jiných zájmů (například při podání žádosti o invalidní důchod), měl by opatrovník toto přání respektovat.

9. Hospodaření s majetkem

Výkon opatrovnictví většinou zahrnuje také správu majetku opatrovance. Rozsah majetku, se kterým může opatrovník nakládat, je stanoven v soudním rozhodnutí. Opatrovník může mít za úkol přijímat jménem opatrovance platby, jako jsou důchody nebo příspěvky na péči, a hradit náklady na bydlení, služby či léky. Může také pomáhat opatrovanci s nákupy běžných i méně obvyklých věcí. Pokud opatrovanec vlastní nemovitost nebo

auto, měl by opatrovník taktéž zajistit jejich údržbu, aby se nezhoršila jejich hodnota, a v případě potřeby zajistit potřebné opravy. Při správě majetku by měl opatrovník vždy jednat v nejlepším zájmu opatrovance a brát v úvahu jeho potřeby a přání. Pokud má opatrovník v plánu nakládat s nemovitostí nebo větší finanční částkou, musí získat souhlas soudu (k tomu více část [Každodenní jednání opatrovníka](#)).

Pokud je opatrovanec schopen provádět běžné nákupy, například nákup jídla a hygienických potřeb, opatrovník by do toho zasahovat neměl. Opatrovanec má v rozsudku vymezenou částku, se kterou může samostatně nakládat, a nemusí opatrovníkovi ani soudu předkládat účtenky.

Naopak, opatrovník by měl vždy vést záznamy o finančních transakcích provedených jménem opatrovance. Ideální je, když má opatrovanec vlastní účet, z jeho výpisu je jasné, že peníze byly použity na jeho potřeby. Opatrovník si také může průběžně vést přehled příjmů (důchod, příspěvek na péči, dávky, mzda ze zaměstnání) a výdajů (pravidelných i nepravidelných). Pokud opatrovanec a opatrovník žijí společně, měli by se dohodnout, jakým způsobem bude opatrovanec přispívat na domácnost a společné nákupy, a o této dohodě informovat soud.

Je také důležité, aby opatrovník informoval opatrovance o všech důležitých rozhodnutích týkajících se jeho majetku. Každoročně pak musí předkládat přehled o správě majetku soudu. O tom, kdy a jak tuto zprávu podat, se dozvíte v následující části.

10. Komunikace s opatrovníckým soudem

Na výkon opatrovnictví dohlíží opatrovnícký soud, který jmenoval opatrovníka. Opatrovník má povinnost pravidelně komunikovat se soudem, informovat ho o všech důležitých událostech v životě opatrovance a na vyžádání předkládat účtenky, smlouvy a další dokumenty.

Do dvou měsíců od svého jmenování musí opatrovník soudu předložit soupis majetku opatrovance (k tomu více v části [Podejte úvodní zprávu opatrovníckému soudu](#)). Každoročně, do 30. června, pak odesílá soudu zprávu o výkonu opatrovnictví. Tato zpráva by měla obsahovat informace o hospodaření (příjmy, výdaje, úspory, zůstatky a nakládání s nemovitostmi) a

základní údaje o životě opatrovance, jako je jeho bydliště, využívané služby a zdravotní stav, popřípadě zda studuje nebo pracuje. Konkrétní obsah zprávy si může určit soud. Pokud soudu nejsou některé informace jasné, může požádat opatrovníka o dodatečné dokumenty nebo mimořádné vyúčtování.

Opatrovník musí také komunikovat se soudem, když podává návrh na schválení neběžných právních jednání (k tomu více v části [Každodenní jednání opatrovníka](#)). Pokud si není jistý, zda nějaký úkon vyžaduje schválení soudu, může se na to soud zeptat.

Pokud opatrovník neplní své povinnosti řádně, soud může přijmout opatření k nápravě nebo zahájit řízení o změně opatrovníka.

Závěrem

Tato příručka obsahuje pouze základní vhled do problematiky opatrovnictví a stručný přehled povinností opatrovníka. Výkon opatrovnictví však přináší širokou paletu výzev, jedinečných podle životní situace a osobnosti opatrovance. Podrobnější informace o opatrovnictví a seznam míst, na která se opatrovník může obrátit o radu, najdete na webu Královéhradeckého kraje [Veřejné opatrovnictví | Královehradecký kraj](#).

Závěrem vyjadřujeme upřímné poděkování všem, kteří se rozhodli přijmout roli opatrovníka. Přejeme jim hodně sil, odhodlání i zadostiučinění z výkonu záslužné a nezastupitelné činnosti.